

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งแวดล้อมคือกระบวนการทั้งหมดของชีวิตกับธรรมชาติทุกอย่างรอบตัวของมนุษย์ เป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันและมีผลต่อการทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เห็นผลได้รวดเร็วและผลที่แสดงให้เห็นในภายหลัง ปัจจุบันยังพบว่าปัญหาการเสื่อมของสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องร่วมประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่ออนุรักษ์ป้องกันและแก้ไขถึงปัญหาที่เกิดขึ้น อันได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศจากก๊าซต่าง ๆ เช่น ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ คาร์บอนมอนนอกไซด์ ฯลฯ ปัญหามลพิษทางน้ำอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ ขยะสารเคมี ปุ๋ย ชากสัตว์ น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ปัญหามลพิษทางดิน ได้แก่ การถายมูลของสัตว์ การใช้ปุ๋ยเคมี ขยะมูลฝอยและขยะบางประเภทที่ยากต่อการย่อยสลายเช่น พลาสติก โลหะ เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมนั้นมนุษย์เป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและมนุษย์เป็นผู้รับถึงผลการกระทำดังกล่าว ด้วยเหตุนี้มนุษย์ทุกคนจึงต้องมีหน้าที่ในการร่วมกันแก้ไขถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน การที่จะให้ทุกคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ดีและประสบความสำเร็จได้จะต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึกและ เจตคติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เด็กในเรื่องสิ่งแวดล้อมคือการศึกษา^๑

ในปัจจุบันมีการให้ความสนใจถึงการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นโดยให้การศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและค่านิยมของมนุษย์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนต่าง ๆ นั้นควรเริ่มต้นจากวัยปฐม ซึ่งเป็นวัยที่จะสามารถรับฟังและปฏิบัติตามในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๒๓ วรรค ๒ ที่ว่า ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน และในมาตรา ๒๔ วรรค ๕ ว่า ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การเสนอ และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ^๒

^๑ วินัย วีระวัฒนานนท์. กระบวนการสิ่งแวดล้อม. (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๓๕), หน้า ๗๘.

^๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ. ๒๕๔๒), หน้า ๓- ๗.

กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนมีมาตรฐานสุขภาพที่สูงขึ้นด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและพัฒนาส่งเสริมบรรยากาศสิ่งแวดล้อม โดยให้สถานศึกษาจัดบริเวณรอบ ๆ ให้เกิดความร่มรื่นเป็นระเบียบสบายตา สบายใจ และการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความตระหนักในความสำคัญ ให้เกิดกิจกรรมร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะบรรยากาศสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการช่วยกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนด้วยความสบายใจ รู้จักคิด แก้ปัญหาได้เอง รวมทั้งการที่ได้อยู่ในโรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้เกิดความภูมิใจและความรักในโรงเรียนในสถาบัน ความรู้สึกเช่นนี้ย่อมจะนำไปสู่ความรู้สึกหวงแหนในชื่อเสียงโรงเรียน และหากโรงเรียนสร้างความรู้สึกลักษณะนี้ให้เกิดขึ้นได้ โรงเรียนก็จะเป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติของนักเรียนไปในตัวเพราะนักเรียนย่อมจะไม่พยายามให้โรงเรียนที่ตัวเองรักและภูมิใจต้องเสียชื่อเสียงเพราะการกระทำของตนเอง และอาคารสถานที่นั้นเป็นสิ่งที่ใช้ในการศึกษาแก่นักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือในโรงเรียนนั้นเราต้องใช้ห้องเรียน ห้องประกอบอื่น ๆ และห้องที่ให้บริการแก่นักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นไปเพื่อการศึกษาโดยตรงในขณะเดียวกันการจัดอาคารสถานที่ที่สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเคยชินต่อสิ่งที่ดีงามก็จะค่อย ๆ ซึมซาบเข้าไปในความรู้สึกจนเกิดเป็นนิสัยที่จะรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยนั้นต่อไป^๓ การสนับสนุนการศึกษาและการให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงภัยพิบัติที่เกิดขึ้น มีนโยบายที่ชัดเจนมากเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาแต่การดำเนินงานตามนโยบายยังมีอุปสรรคจึงไม่สามารถที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อุปสรรคดังกล่าวเกิดจากการที่ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมศึกษาดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านการศึกษาคควรที่จะต้องพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มากขึ้น โดยเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา พร้อมทั้งฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการสอนสิ่งแวดล้อมให้แก่ครูผู้สอนในระดับต่าง ๆ การที่จะจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ดีและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษา ซึ่งสามารถพัฒนาและกระตุ้นบุคลากรอื่น ๆ ให้มีความกระตือรือร้น สถานศึกษาเป็นแหล่งสำคัญที่จะปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรู้ ความรัก และความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นศูนย์รวมของชุมชน ดังนั้นจึงต้องทำให้ที่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่บริการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง และเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม คือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาให้เป็นแบบอย่างแก่ชุมชน ให้เห็นถึงความเป็นระเบียบความสวยงามและความสะอาด ทั้งอาคารเรียน โรงอาหาร ห้องน้ำ ถนน ที่จอดรถ การจัดสิ่งแวดล้อมในอาคาร

^๓ พันธ์ หันนาคินทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช. ๒๕๔๐). หน้า ๖.

^๔ ลัดดาวัลย์ กัณหาสุวรรณ. **การพัฒนาการสอนสิ่งแวดล้อม**. (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อสิ่งแวดล้อมการศึกษา วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๖), หน้า ๑.

สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัย สุขลักษณะ ตลอดจนเรื่องเครื่องอำนวยความสะดวกและการให้บริการชุมชน^๕ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในส่วนของการกิจที่จะต้องให้หน่วยงานและโรงเรียนร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายสำคัญโดยให้การศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ มีค่านิยม และเจตคติที่พึงประสงค์ต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ความเป็นที่มนุษย์จะใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างระมัดระวัง และปลูกฝังให้รู้จักการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามแนวปฏิบัติการจัดสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานและโรงเรียน ประถมศึกษา อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน^๖

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะ ศึกษาการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปพัฒนา ปรับปรุงการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเพื่อเป็นการช่วยบรรเทาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดสมุทรปราการให้ลดลงอันจะเป็นผลสืบเนื่องให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาของการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ ความคิดเห็นในการการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ แตกต่างกันหรือไม่

^๕ ปริญญา อังคสิงห์. การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๒๑), (อัดสำเนา).

^๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คู่มือผู้บริหารโรงเรียน, นิเทศ : การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๒.

๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ มีอย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในเรื่อง “ศึกษาการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ ซึ่งใช้ขอบข่ายในการศึกษาใน ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านบริหารจัดการ
- ๒) ด้านการจัดการเรียนรู้
- ๓) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- ๔) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ จำนวน ๔ โรงเรียน ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน ๑๓๕ คน ดังที่ปรากฏในตารางที่ ๑.๑

ตารางที่ ๑.๑ แสดงกลุ่มประชากร

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	ผู้บริหาร	ครู	รวม
๑	โรงเรียนวัดแหลมฟ้าผ่า	๑	๔๐	๔๑
๒	โรงเรียนวัดใหญ่	๑	๓๖	๓๗
๓	โรงเรียนป้อมพระจุลจอมเกล้า	๑	๓๔	๓๕
๔	โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม	๑	๒๑	๒๒
รวม		๔	๑๓๑	๑๓๕

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่

๑. โรงเรียนวัดแหลมฟ้าผ่า
๒. โรงเรียนวัดใหญ่

๓. โรงเรียนป้อมพระจุลจอมเกล้า

๔. โรงเรียนวัดไตรมิตรวราราม

๑.๔.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๔ เดือน

๑.๔.๕. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, ประสบการณ์, ตำแหน่ง

๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๑ จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๒ ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๑ จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๓ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สภาพและสิ่งที่เกิดในโรงเรียน ได้แก่ พื้นที่สร้างโรงเรียน อาคารเรียนและห้องเรียนและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บรรยากาศและบริเวณสถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน

๑.๖.๔ **การบริหารจัดการ** หมายถึง กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะนำโรงเรียนไปในทิศทางที่เหมาะสมโดยมีการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่คณะครูในโรงเรียน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง

๑.๖.๕ **การจัดการเรียนรู้** หมายถึง การวางแผน การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการกำหนดตัวครูผู้สอน การจัดหาเอกสารความเพียงพอของหนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน การเชิญวิทยากรภายนอก การวัดผลและประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๑.๖.๖ **การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้** หมายถึง การนำปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษามาดำเนินการแก้ไข โดยการทำงานที่เป็นกลุ่มและได้มีการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีพฤติกรรมเชิงทักษะ กระบวนการ เช่น การตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม การกำหนดปัญหาสีสิ่งแวดล้อม

๑.๖.๗ **การประสานความสัมพันธ์กับชุมชน** หมายถึง การจัดกิจกรรมร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม โดยคณะครูและนักเรียนร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนในชุมชน ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยครูเป็นผู้แนะนำช่วยเหลือและกระตุ้นให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกับชุมชนตามที่นักเรียนสนใจ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑

๑.๗.๒ ได้ทราบถึงความคิดเห็นการบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑

๑.๗.๓ ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาของการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑